

LIETUVOS EKONOMINĖS KONVERGENCIJOS TVARUMAS VALSTYBĖS FINANSINĖS PADĖTIES KONTEKSTE

Kristina Montvilaitė, Dovilė Ruplienė

Šiaulių universitetas

Anotacija

Lietuva pastaraisiais metais puikiai vykdė valstybės skolos ir biudžeto deficito konvergencijos kriterijus, t. y. neviršijo apibrėžtų atitinkamų 60 proc. ir 3 proc. Maastrichto sutartyje numatytų referencinių reikšmių. Kita vertus, pastaruoju metu vis dažniau ekonomistų forumuose pastebima, kad šalies skolinimosi aspektai yra pakankamai problemiški, fiskalinio deficito padidėjimas artimiausiais metais atrodo neišvengiamas, tad fiskalinę politiką formuoti bus tikrai nelengva. Atsižvelgiant į apibrėžtus probleminius argumentus valstybės finansinio stabilumo atžvilgiu, straipsnyje išnagrinėtos minėtų kriterijų vykdymo tendencijos, jas nulėmę esminiai veiksniai, įvertinti ryšiai su kitais makroekonominiais rodikliais. Tai leidžia atskleisti probleminius aspektus, galimus problemų sprendimo būdus ir išvengti rizikos vėl netapti visateise EVS nare ateityje.

Pagrindiniai žodžiai: konvergencija, Maastrichto kriterijai, tvarumas.

Įvadas

Stodamos į Europos Sąjungą (ES), šalys įsipareigoja siekti ES sutartyje numatytų politinės, ekonominės ir valiutų sąjungos tikslų: įvesti bendrą valiutą eurą, deleguoti pinigų politikos formavimą politiškai nepriklausomam Europos centriniam bankui (ECB).

Daugelis ES šalių jau visapusiškai prisijungė prie Ekonominės ir valiutinės sąjungos (EVS), tačiau yra ir tokių, t. y. ES šalys naujokės, kurios vis dar siekia visateisės narystės statuso – šios šalys laikomos EVS narėmis, tačiau su tam tikromis išlygomis. Tarp tų šalių yra ir Lietuva. Norint atsisakyti savos šalies valiutos ir įstoti į bendrą pinigų sąjungą, būtina tenkinti tam tikrus reikalavimus, t. y. pasiekti Maastrichto sutartyje nustatytą konvergencijos kriterijų lygį. Ar jis pasiektas, vertina ECB, naudodamas tam tikrą analizės būdą visoms šalims kandidatėms. Periodiškai atliekami tyrimai valstybių kandidačių į EVS konvergencijos tvarumo lygiui įvertinti ir nustatoma, ar nacionaliniai centriniai bankai (NCB) laikosi jiems keliamų teisės aktų reikalavimų. Tad bene aktualiausia šalių, siekiančių tapti visateisėmis EVS narėmis, šių dienų tema – konvergencijos kriterijų atitikimo siekimas.

Tyrimo aktualumas. Lietuva Maastrichto konvergencijos kriterijų, užtikrinančių finansinį stabilumą šalyse kandidatėse į viesteisę narystę EVS, vykdymo atžvilgiu pastaraisiais metais neturėjo problemų, t. y. tiek valdžios sektoriaus skola, tiek biudžeto deficitas, proc., palyginti su BVP, neviršijo apibrėžtų atitinkamų 60 proc. ir 3 proc. Maastrichto sutartyje numatytų referencinių reikšmių. Kita vertus, kaip pastebi Vilniaus banko analitikai (Vilniaus bankas, 2007), Lietuvos ekonomikos „perkaitimo“ problemos pagrindinė priežastis – spartus išiskolinimo didėjimas (ši argumentą reikia paaiškinti taip: Lietuvos skola 1990 m. buvo nulinė (visas Tarybų Sąjungos skolas pasiėmė Rusija), o ES senbuvų šalių skolos yra kaupiamos nuo Antrojo pasaulinio karo, tad realiai pagal skolos augimo tempus nuo 1990 m. Lietuva yra viena pirmaujančių valstybių pasaulyje, nepaisant to, kad Maastrichto kriterijų skolos atžvilgiu tenkina). Taip pat ekonomistų forumuose pastebima, kad fiskalinio deficito padidėjimas artimiausiais metais atrodo neišvengiamas, fiskalinę politiką formuoti bus nelengva.

Atsižvelgiant į apibrėžtus probleminius argumentus Lietuvos valstybės finansinio stabilumo atžvilgiu, aktualu išnagrinėti minėtų kriterijų vykdymo tendencijas, jas nulėmusius esminius veiksnius, įvertinti ryšius su kitais makroekonominiais rodikliais. Tai padėtų atskleisti probleminius aspektus, galimus problemų sprendimo būdus ir išvengti rizikos vėl netapti visateise EVS nare ateityje.

Tyrimo objektas – Lietuvos ekonominės konvergencijos tvarumas valstybės finansinės padėties kontekste.

Tyrimo tikslas – įvertinti Lietuvos ekonominės konvergencijos tvarumą valstybės finansinės padėties kontekste, remiantis ECB analizės sistema ir socialinės-ekonominės statistikos metodais.

Tyrimo struktūra. Įvertinant Lietuvos valstybės finansinės padėties tvarumą valdžios sektoriaus skolos ir biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP, kontekste, nebuvo atlikta detali valstybės biudžeto ar skolos struktūros, ketvirtinių sąskaitų ir pan. analizė (pastarosios išsamiai atskleistos LR Vyriausybės, 2006; LR Finansų ministerijos, 2008; Vilniaus banko, 2008; ir kt. leidiniuose). Šiame straipsnyje, nagrinėjant Lietuvos

fiskalinę raidą konvergencijos tvarumo įvertinimo aspektu, apibrėžti tokie **uždaviniai**:

1. Išnagrinėti Lietuvos valdžios sektoriaus skolos ir biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP, raidą 1999–2007 m., rodiklius gretinant su atitinkamais Maastrichto kriterijais ir visateisių EVS šalių narių (taip pat Latvijos ir Estijos, kurios, kaip ir Lietuva, vis dar siekia visateisės narystės) parametrais.
2. Numatyti minėtų rodiklių projekcijas 2008–2009 m. taikant tiek kiekybinius, tiek kokybinius prognozavimo metodus.
3. Kontrahuotai pagrįsti N. Mačiulio (2005) tezę, kad „vienalaikiškas visų Maastrichto konvergencijos kriterijų tenkinimas, dėl jų tarpusavio nesuderinamumo, yra sunkiai įgyvendinamas“.

Tyrimo atsiribojimai. Remiantis tuo, kaip nurodoma ECB Lietuvos konvergencijos 2006 m. įvertinimo pranešime (Europos centrinis bankas, 2006), kad „nors trumpalaikio termino skolos dalis žymi, bet atsižvelgiant į skolos santykio lygį, fiskalinis balansas yra santykinai neįtakus palūkanų normų pokyčiams“, šiame straipsnyje nenagrinėjamas teoriniu aspektu plačiai makroekonomikos studijose aprašomas palūkanų normos kitimo rizikos aspektas. Kitais žodžiais tariant, nei koreliacinė, nei regresinė analizė nagrinėtų rodiklių ir palūkanų normos atžvilgiu netikslinga.

Be kita ko, ECB analitikai taip pat pastebi, kad nors valdžios sektoriaus skolos užsienio valiuta dalis yra didelė, t. y. per 95 proc. šios skolos sudaro skola eurais, kita vertus, tai Lietuvos valiutų valdybos modelio bazinė valiuta, tad valiutų kursų pokyčiai, išskyrus euro lito kursą, fiskaliniam balansui įtakos neturi. Atsižvelgiant į tai, valiutų kurso kitimo įtaka šiame straipsnyje nagrinėtiems rodikliams taip pat plačiau nenagrinėjama.

Naudoti šie tyrimo metodai: analizė ir sintezė, lyginimas, grupavimas, detalizavimas ir apibendrinimas, indeksų, dinamikos eilučių, duomenų padėties ir sklaidos charakteristikos, koreliacinė ir regresinė analizė bei grafinis duomenų vaizdavimas.

Skaičiavimai atlikti ir grafiškai apibendrinti naudojantis socialinių mokslų statistinių programų paketu SPSS ir Excel programa.

Konvergencijos aspektai ekonomikos kontekste plačiai nagrinėti užsienio mokslininkų veikaluose (pvz.: O' Leary, 1997; Capolupo, 1998; Pitelis, 1998; Martin, 2001; Geroski, Gugler, 2004; Hall, Liudwig, 2006; Živko, 2006 ir kt.), o Lietuvoje šie klausimai dažniausiai kvestionuojami tik politikų, ekonomikos ir finansų ekspertų pranešimuose. Mokslininkų darbuose tai daroma retai.

Konvergencijos samprata ir jos moksliniai pažinimo būdai makroekonomikos teorijos ir Mast-

richto sutarties kontekste. Konvergencija, remiantis tarptautinių žodžių žodynu (Bendorienė, 2005), galima įvardyti kaip savaiminį įvairių tautų panašių materialinės ir dvasinės kultūros elementų, reiškinų atsiradimą arba, remiantis JAV ir Vakarų Europos ekonomistų XX a. šeštajame dešimtmetyje skelbta teorija, kaip tariamą ekonominių, socialinių, politinių ir ideologinių kapitalistinės ir socialistinės sistemos skirtumų nykimą dėl mokslo ir technikos revoliucijos. Anot K. Manioko (2003), konvergencijos sąvoka apibrėžiama kaip standartizacija ar homogenizacija ir yra susijusi su modernizacijos teorija. Ši implikuoja tam tikrą socialinės ir institucinės raidos dėsnių reguliuojamą linijinę visuomenės raidą pagal logiką, kuri gali būti apibūdinama kaip racionalizacijos logika. M. Abramovitz ir P. David (1996), nagrinėdami konvergenciją, pastarąją traktuoja kaip skirtingų ekonomikų suartėjimą šalių grupėje.

Konvergencija Maastrichto sutarties kontekste (Treaty on European Union, 1992) – suartėjimas su aukštu Ekonominės ir valiutinės sąjungos valstybių produktyvumo ir gyvenimo lygiu, yra ekonominės politikos paskirtis, pagrindžianti pagrindinį tikslą – visateisę narystę Ekonominėje ir valiutinėje sąjungoje.

Mokslinėje literatūroje vyrauja du konvergencijos pažinimo būdai (hipotezės): absoliutinė konvergencija, kai ilgu laikotarpiu silpnos ekonomikos pasiekia aukšto lygio ekonomikas dėl mažėjančios kapitalo investicijų grąžos, augimo modelio parametrams esant vienodiems visose šalyse, ir sąlyginė konvergencija, kuri remiasi konvergencija tolydaus augimo tempo link ir sąlygoja pastovų vienam gyventojui tenkantį pajamų bei vartojimo lygį, taip pat ir kapitalo / darbo santykį įvairiose šalyse. Kita vertus, taupymo ir amortizacijos lygis bei gyventojų prieaugis įvairiose šalyse kartais nebūtinai yra vienodi, tad pastaroji konvergencija tam tikrais atvejais gali lemti ir nevienodą vienam gyventojui tenkantį pajamų lygį visose šalyse (Solow, 1956; Cass, 1965; Barro, Sala-i-Martin, 1992; Mankiw, Romer, Weil, 1992; Capolupo, 1998; Tsionas, 2000).

EVS institucijos, spręsdamos apie šalies ekonominės konvergencijos tvarumą, ją vertina savaip, besiremdamos Maastrichto sutartyje (Treaty on European Union, 1992) numatytais konvergencijos kriterijais, kurie, pasak P. Afxentiou (2000), yra paprastos taisyklės kainoms ir biudžetui stabilizuoti. Kitaip tariant, nagrinėjamas kainų pastovumas, valstybės biudžeto disciplina, kapitalo rinkos tvarumas, valiutos kurso politika ir raida.

Šiame straipsnyje Lietuvos ekonominės konvergencijos tvarumas vertinamas valstybės finansinio stabilumo kriterijų atžvilgiu (valdžios sektoriaus bendros skolos (toliau valdžios sektoriaus skolos) ir biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP), tad atitinkamai svarbu atskleisti šių kriterijų vykdymo metodologinius as-

pektus, esmines koncepcijas ir tyrimo ypatumus.

Valstybės finansinės padėties tvarumas makroekonomikos teorijos ir Europos Centrinio Banko EVS šalių konvergencijos analizės kontekste. Besąlygiška valdžios sektoriaus biudžeto disciplina – konvergencijos Mastrichto sutartyje (Treaty on European Union, 1992) kriterijus, kuriuo nusakoma, kad metinis biudžeto deficitas negali viršyti 3 proc. bendrojo vidaus produkto (BVP) arba jis turi sparčiai ir nuosekliai artėti prie šio lygio. Šis kriterijus informuoja apie šalies finansinės padėties tvarumą ir atitinkamai reiškia, kad „tyrimo metu valstybė narė nėra Tarybos sprendimo pagal šios Sutarties 104 straipsnio 6 dalį dėl perviršinio deficito buvimo atitinkamoje valstybėje narėje objektas“ (Europos bendrijos steigimo sutartis, 1957).

Pasak O. G. Rakauskienės (2006), biudžeto deficitas – tai pagrindinis fiskalinę politiką apibendrinantis rodiklis trumpuoju laikotarpiu, kuris susidaro, kai valstybės išlaidos viršija pajamas. Valstybė šį skirtumą kartais būna priversta dengti skolintomis lėšomis. Atsižvelgiant į tai, svarbu aptarti dar vieną Mastrichto sutarties kriterijų, įgalinantį įvertinti valstybės finansinę padėtį t. y. valdžios sektoriaus skolos, proc., palyginti su BVP. Šiuo kriterijumi nusakoma, kad visa valdžios sektoriaus skola negali viršyti 60 proc. BVP arba ji turi būti sparčiai mažinama ir didelė dalimi patenkinti šį reikalavimą (Lietuvos bankas, 2005).

Valstybės skola – labai svarbus valstybės fiskalinio biudžeto padengimo šaltinis, kuri, priešingai nei biudžeto deficitas, yra pagrindinis rodiklis, apibendrinantis fiskalinę politiką ilguoju laikotarpiu. Pastarąją sudaro užsienio ir vidaus skola užsienio ir vidaus rinkoje. Kitaip tariant, tai valstybės negražintų paskolų ir nesumokėtų palūkanų už jas suma bei kiti valstybės prisiimti finansiniai įsipareigojimai. Nedidėjanti valstybės skola sustiprina kreditorių pasitikėjimą šalimi, o auganti valstybės skola didina pavojų prarasti politinę nepriklausomybę (Samuelson, Nordhaus, 1989; Schiller, 2006; Slavina, 2007).

Nagrinėjant šios nuostatos taikymą, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad nors valdžios sektoriaus skola yra bendroji sąvoka, nes iš įsipareigojimų neatimamas nei finansinis, nei nefinansinis turtas, ji konsoliduojama valdžios sektoriaus mastu, todėl į ją neįtraukiama kitų valdžios sektoriaus vienetų turima valdžios sektoriaus skolos dalis (Europos centrinis bankas, 2007).

Analizėje, atsižvelgdamas į Sutarties nuostatą (Treaty on European Union, 1992), kad skolos santykis, didesnis kaip 60 proc. BVP, turėtų mažėti ir patenkiamai sparčiai artėti prie kontrolinio dydžio, ECB nagrinėja skolos santykio praeities ir esamas tendencijas. Kalbant apie valstybės finansų tvarumą, tam tikrų nagrinėjamų metų rezultatai apžvelgiami juos palygi-

nant su valstybių narių rezultatais per paskutiniuosius aštuonerius ar dešimt metų.

Be visa ko, verta pastebėti, kad dažniausiai valdžios sektoriaus skolos tvarumas ECB analizėje (Europos centrinis bankas, 2007) vertinamas drauge su biudžeto stabilumo rodikliu, t. y. tvarumui įvertinti ECB analizuoja pagrindinius fiskalinės raidos rodiklius per tam tikrą laikotarpį, atsižvelgia į valdžios sektoriaus finansų perspektyvas bei problemas ir atkreipia dėmesį į deficito bei skolos raidos ryšį. Atliekant analizę taip pat atsižvelgiama, ar valdžios sektoriaus deficitas yra didesnis už valstybės investicijų išlaidas, be to, įvertinami ir kiti svarbūs veiksniai, įskaitant valstybės narės vidutinės trukmės ekonomikos ir biudžeto būklę.

Taigi, pradžioje analizuojama valdžios sektoriaus skolos santykio raida per tam tikrą laikotarpį ir ją nulemiantys veiksniai, t. y. skirtumas tarp nominaliojo BVP augimo ir palūkanų normų, pirminis balansas bei deficito ir skolos koregavimas. Dėl tokio požiūrio galima tolesnė informacija apie tai, kaip makroekonominė aplinka, o ypač augimo ir palūkanų normų derinys, paveikė skolos raidą. Taip pat ji gali suteikti daugiau informacijos apie fiskalinės konsolidacijos priemonių naudą pirminiam balansui ir specialių veiksmų įtaką, kurią rodo deficito ir skolos koregavimas. Be to, analizuojama valdžios sektoriaus skolos struktūra, kreipiant ypatingą dėmesį į trumpalaikės skolos dalis ir skolą užsienio valiuta bei jų raidą. Lyginant šias dalis su esamu skolos santykio lygiu, pabrėžiamas fiskalinių balansų jautrumas valiutų kursų ir palūkanų normų pokyčiams.

Toliau nagrinėjama deficito santykio raida. Šiame etape verta prisiminti, kad daugelis įvairių svarbių veiksmų turi įtakos šalies metinio deficito santykio pokyčiams. Šie veiksniai yra skirstomi į ciklinius veiksmus, kuriais remiantis atvaizduojama deficito reakcija į ekonomikos ciklo pokyčius, ir į neciklinius veiksmus, kurie dažnai naudojami struktūriniais ar ilgalaikiams fiskalinės politikos koregavimams parodyti. Tačiau tai nereiškia, kad, remiantis tokiais ECB konvergencijos tvarumo įvertinimo pranešime skaičiais išreikštais necikliniais veiksniais, galima visiškai pavaizduoti struktūrinę fiskalinių pozicijų pokytį, nes jiems įtakos taip pat turi trumpalaikį poveikį biudžeto balansui darančios politinės priemonės ir specialūs veiksniai. Taip pat detalčiau išnagrinėjamos valdžios išlaidų ir pajamų tendencijos, bendrais bruožais apžvelgiamos konsolidacijos galimybės.

Kalbant apie ateities perspektyvą, aptariami nacionalinio biudžeto planai ir Europos Komisijos prognozės paskesniems metams atsižvelgiant į konvergencijos programoje numatytą vidutinio laikotarpio strategiją. Joje aptariamas ir numatomas vidutinio laikotarpio tikslų, nustatytų Stabilumo ir augimo

pakte, įgyvendinimo įvertinimas. Taip pat ypatingas dėmesys kreipiamas į biudžeto pozicijų tvarumo ilgalaikes problemas, ypač į neindividualizuotų valstybės pensijų sistemų klausimus, susijusius su demografišiais pokyčiais ir valstybės teikiamomis garantijomis (Europos centrinis bankas, 2007).

Lietuvos valstybės finansinė raida Maastrichto fiskalinių nuostatų kontekste. Prieš atliekant išsamų valstybės finansinės padėties tvarumo įvertinimą (atitinkamai projekcijų tyrimą bei kt.), svarbu pastebėti, kad analizės metu nustatytos Lietuvos valdžios sektoriaus skolos ir biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP, padėties ir sklaidos charakteristikos, apibendrin-

tos 1 lentelėje, parodė, kad 1999–2007 m. valdžios sektoriaus skolos minimali reikšmė buvo 17,3 proc. 2007 m. (biudžeto deficitas minimalus 2005 m., t. y. 0,5 proc.), palyginti su BVP, maksimali – 23,6 proc. 2000 m. (atitinkamai ir biudžeto deficitas maksimalus, t. y. 3,6 proc.), palyginti su BVP. Valdžios sektoriaus skolos vidutinis lygis tiriamu periodu 20,7 proc., palyginti su BVP, o biudžeto deficito – 1,7 proc., palyginti su BVP.

Valdžios sektoriaus skolos, proc., palyginti su BVP, rodiklis nuo vidutinio lygio buvo nutolęs 2,4 proc. punkto, o biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP, – 1,02 proc. punkto.

1 lentelė

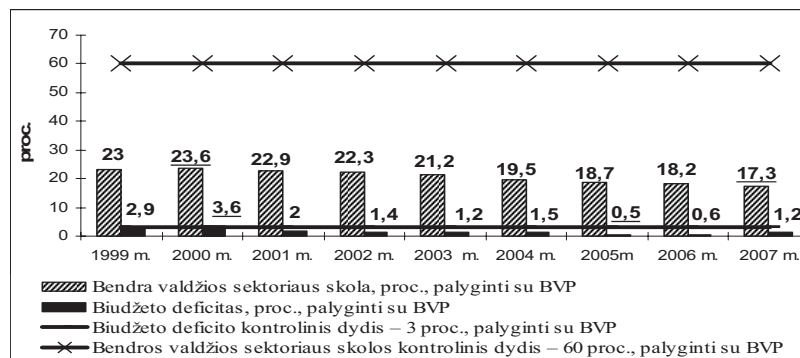
Lietuvos valdžios sektoriaus skolos ir biudžeto deficito, procentais, palyginti su BVP, padėties ir sklaidos charakteristikos 1999–2007 m.

Valstybės finansų rodikliai	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė	Vidutinis lygis	Standartinis nuokrypis
Valdžios sektoriaus skola, proc., palyginti su BVP	17,3	23,6	20,7	2,4
Valdžios sektoriaus biudžeto deficitas, proc., palyginti su BVP	0,5	3,6	1,7	1,02

Šaltinis: apskaičiuota autorių, remiantis ECB pranešimu apie konvergenciją 2006 m. ir LR STD duomenimis.

Kaip matyti iš 1 pav., tiriamu periodu (1999–2007 m.) valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP nuo 2000 m. nuosekliai mažėjo, kol 2007 m. pasiekė 17,3 proc., palyginti su BVP, kaip minėta, minimalų lygį. Tai, pasak LR Finansų ministerijos ir Vilniaus banko ekspertų (LR Finansų ministerija, 2008; Vil-

niaus bankas, 2008), lėmė deficito ir skolos sureguliuojimas, rodantis privatizavimo pajamas ir valdžios sektoriaus skolos užsienio valiuta vertinimo uždirbis. Apibendrintai galima pastebėti, kad iš viso nuo 1999 m. iki 2007 m. pastarasis rodiklis sumažėjo 5,7 proc. punkto.

1 pav. Lietuvos valdžios sektoriaus skolos ir biudžeto deficito, procentais, palyginti su BVP, dinamika 1999–2007 m.

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis ECB pranešimu apie konvergenciją 2006 m., LB ir LR STD duomenimis.

Tiriamuoju periodu tik 1999–2000 m. užfiksuota, kada valdžios sektoriaus skolos santykis proc., palyginti su BVP, didėjo, t. y. išaugo 0,6 proc. punkto, kaip nurodoma ECB pranešime apie šalių konvergenciją 2006 m. (Europos centrinis bankas, 2006), darant įtaką pirminiams deficitams. Kita vertus, kontrolinis 60 proc. dydis nebuvo viršijamas.

Tuo metu, kai buvo vertinamas Lietuvos konvergencijos tvarumas (2006 m. gegužės mėn.), siekiant įsivesti eurą 2007 m. sausio 1 d., LR valdžios

sektoriaus skola, palyginti su BVP, sudarė 18,7 proc., t. y. šio rodiklio atžvilgiu visiškai tenkinamas tvarumas. Remiantis Lietuvos banko duomenimis (Lietuvos bankas, 2007), nors tuo metu buvo planuotas 0,5 proc. punkto didesnis minėto rodiklio lygis Lietuvoje, tačiau dėl griežtesnės fiskalinės politikos pasiektas minimalus 1999–2006 m. periodu valdžios sektoriaus skolos, proc., palyginti su BVP, lygis. Be visa ko, pastebima, kad didelį poveikį skolos ir BVP santykio mažėjimui tais metais darė teigiamas BVP augimo ir

palūkanų skirtumas bei deficito ir skolos koregavimo veiksnys.

2007 m. pabaigoje valdžios sektoriaus skola sudarė 17,3 proc. BVP. Valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP per 2007 m. dar sumažėjo 0,9 proc. punkto ir yra vienas mažiausių tarp ES šalių narių (2007 m. ES šalių skolos santykio su BVP vidurkis buvo 58,7 proc.). Kita vertus, nors skolos santykis su BVP, proc. mažėjo, tačiau 2007 m. valdžios sektoriaus skola nominalia išraiška padidėjo 1759,4 mln. Lt, arba 11,8 proc. (metų pradžioje prognozuotas 2095 mln. Lt (arba 14,1 proc.) padidėjimas). Skolos pokytį mažino daugiau nei 1,1 mlrd. Lt mažesnis nei planuota valstybės biudžeto deficitas ir didesni grįžtančių valstybės vardu perskolintų lėšų srautai, o didino tai, kad metų pabaigoje, atsižvelgiant į valstybės finansines galimybes, iš skolintų lėšų avansu ir papildomai buvo išmokėta 264 mln. Lt tiesioginių išmokų žemdirbiams, taip pat, atsižvelgiant į skolos gražinimus 2008 m. pradžioje, siekiant sumažinti perfinansavimo riziką, 2007 m. pabaigoje buvo pasiskolinta daugiau lėšų (LR Finansų ministerija, 2007).

Lietuvos valdžios sektoriaus skolos, proc., palyginti su BVP, rodiklį gretinant su kitų 15 visateisių EVS šalių narių¹ atitinkamu rodikliu, galima pastebėti, kad 2001–2006 m. laikotarpiu minėto rodiklio atžvilgiu atsiliekiama nuo 14 valstybių (vienintelis Liuksemburgas išsiskiria itin mažu valdžios sektoriaus skolos, proc., palyginti su BVP, rodikliu, kuris šiandien šioje šalyje sudaro apie 6,6 proc.). Kita vertus, minėtu laikotarpiu beveik visose šalyse (išskyrus Liuksemburgą, Portugaliją, Prancūziją ir Vokietiją,) valdžios sektoriaus skola, proc., palyginti su BVP, sumažėjo, nors kai kuriose vis dar viršijo ir viršija leistiną 60 proc. ribą (pvz., 2006 m. Austrijoje 1,7; Belgijoje 28,2; Graikijoje 35,3; Italijoje 46,8; Maltoje 4,7; Portugalijoje 4,8; Prancūzijoje 4,2; Vokietijoje 7,5 proc. punkto). Palyginti su Estija ir Latvija, Lietuva nėra pranašesnė, nes pastarasis rodiklis 2001–2006 m. mažiausias buvo Estijoje ir sudarė apie 4,6 proc., o Latvijoje kiek didesnis ir siekė vidutiniškai 13 proc.

Kaip matyti iš 1 pav., analizuojamu 1999–2007 m. periodu Lietuvos valdžios sektoriaus biudžeto deficito santykis su BVP, proc. keitėsi netolygiai, t. y. 1999–2000 m. didėjo dėl Rusijos ekonominės krizės (apie 0,7 proc. punkto), 2000–2003 m. mažėjo atitinkamai 1,6; 0,6 ir 0,2 proc. punkto, dėl spartaus ekonominio augimo, o 2004 m. dėl prasidėjusios pensijų reformos ir narystės ES, apsunkinusios galimybes mažinti fiskalinį deficitą dėl papildomų išlaidų, vėl nežymiai padidėjo 0,3 proc. punkto. Kitais metais, t. y. tais metais, kurių duomenimis remiantis buvo vertinamas Lietuvos konvergencijos tvarumas ir po kurio

neleista įsivesti euro 2007 m. sausio 1 d., nepaisant sėkmingai vykdomos pensijų reformos, šis rodiklis pasiekė minimalią 0,5 proc. ribą. Tų metų labiau subalansuotą fiskalinę poziciją, kaip aiškina LR konvergencijos 2006 m. programoje (LR Vyriausybė, 2006), lėmė sparčios ūkio plėtros paskatintas biudžeto pajamų augimas ir lėčiau negu planuota didėjusios išlaidos (ypač kapitalo). Kita vertus, 2006–2007 m. pastarasis santykis nors ir nežymiai, tačiau palaipsniui ėmė didėti (atitinkamai 0,1 ir 0,6 proc. punkto) ir, kaip pastebi Vilniaus banko ekspertai (Vilniaus bankas, 2008), ateityje neabejotinai iškyla reali fiskalinio deficito didėjimo grėsmė.

Lietuvos valdžios sektoriaus biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP, rodiklį gretinant su kitų 15 visateisių EVS šalių narių atitinkamu rodikliu (žr. 2 lentelę), galima pastebėti, kad 2001 m. Lietuvos rodiklis buvo mažesnis tik už Vokietijos ir Kipro (neįskaitant tų penkių šalių, kurios turėjo perviršinį biudžeto deficitą, t. y. Graikija, Italija, Malta, Portugalija ir Slovėnija). Kita vertus, tais pačiais metais keturios šalys (Airija, Belgija, Liuksemburgas ir Suomija) turėjo biudžeto pertekliaus, proc., palyginti su BVP, rodiklį. Subalansuotą biudžetą turėjo tik vienintelė Austrija. Kitos trys šalys (Ispanija, Nyderlandai ir Prancūzija) turėjo biudžeto deficitą, tačiau pastarųjų santykis su BVP, proc. buvo mažesnis nei Lietuvos. 2002 m. perviršinį biudžeto deficitą turėjo penkios šalys (Graikija, Kipras, Malta, Prancūzija ir Vokietija), o biudžeto perteklių, proc., palyginti su BVP, dviem mažiau nei praėjusiais metais (Liuksemburgas ir Suomija). Subalansuotą biudžetą turėjo vienintelė Belgija. Kitos likusios septynios šalys taip pat turėjo biudžeto deficitą, tačiau iš jų keturios (Italija, Nyderlandai, Portugalija ir Slovėnija) – didesniu santykiu, proc., palyginti su BVP, nei Lietuvos ir trys (Airija, Austrija ir Ispanija) – mažesniu. 2003–2004 m. biudžeto deficito perviršis, proc., palyginti su BVP, užfiksuotas aštuoniose šalyse (Graikijoje, Italijoje, Kipre, Maltoje, Nyderlanduose (2003 m.), Portugalijoje (2004 m.), Prancūzijoje ir Vokietijoje). 2003 m. subalansuotą biudžetą turėjo Belgija (pastarojoje subalansuotas biudžetas užfiksuotas ir 2004 m.) ir Ispanija. Tais metais nė vienos iš dabartinių EVS visateisių šalių narių, turinčių neperviršinį biudžeto deficitą (t. y. Austrijos, Portugalijos, Slovėnijos), jo santykis su BVP, proc. nebuvo mažesnis už Lietuvos. 2004 m. dviejų šalių (Nyderlandų ir Slovėnijos) pastarasis santykis buvo didesnis, o trijų mažesnis (t. y. Austrijos, Ispanijos ir Liuksemburgo). 2005 m. nė viena iš 15 EVS visateisių šalių narių neturėjo subalansuoto biudžeto, tačiau penkių (Graikijos, Italijos, Maltos, Portugalijos ir Vokietijos) buvo perviršinis biudžeto deficitas, proc., palyginti su BVP, ir tik trys (Airija, Ispanija ir Suomija) turėjo biudžeto perteklių. Tuo metu šešių šalių (Austrijos, Belgijos,

¹ Airija, Austrija, Belgija, Graikija, Ispanija, Italija, Kipras, Liuksemburgas, Malta, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Slovėnija, Suomija, Vokietija.

Kipro, Liuksemburgo, Prancūzijos ir Slovėnijos) neperviršinis valdžios sektoriaus biudžeto deficito santykis su BVP, proc. buvo didesnis nei Lietuvos, o vienos, t. y. Nyderlandų, mažesnis. 2006 m. situacija EVS keičiasi teigiamai, nes perviršinių biudžeto deficitą turėjo tik dvi šalys (Italija ir Portugalija) – tai 2001–2006 m. laikotarpiu mažiausias šalių skaičius minėtoje kategorijoje; perteklinį biudžetą turėjo šešios šalys (Airija, Belgija, Ispanija, Liuksemburgas, Nyderlandai ir Suomija) – tai 2001–2006 m. laikotar-

piu didžiausias šalių skaičius minėtoje kategorijoje. Tuo metu subalansuoto biudžeto nepavyko įgyvendinti nei vienai EVS šalių.

Lietuvą lyginant su Estija ir Latvija minėto rodiklio atžvilgiu galima pastebėti, kad Estijoje 2002–2005 m. užfiksuojamas biudžeto perteklius, proc., palyginti su BVP, ir beje, šis santykis didėjo. Latvijoje fiksuojamas biudžeto deficitas, proc., palyginti su BVP, tačiau 2003–2006 m. laikotarpiu pastarasis mažesnis nei Lietuvoje.

2 lentelė

Valdžios sektoriaus deficitas (-) / perteklius (+), palyginti su BVP, procentais²

Šalys	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.
Airija	0,8	-0,4	0,3	1,5	1,1	2,9
Austrija	0	-0,5	-1,6	-1,2	-1,5	-1,4
Belgija	0,6	0	0	0	-2,3	0,4
Graikija	-4,9	-5,2	-6,1	-7,8	-5,2	-2,5
Ispanija	-0,5	-0,3	0	-0,2	1,1	1,8
Italija	-3,1	-2,9	-3,5	-3,4	-4,1	-4,4
Kipras	-2,3	-4,4	-6,3	-4,1	-2,3	-1,2
Liuksemburgas	6,1	2,1	0,3	-1,1	-1	0,7
Malta	-6,4	-5,5	-10	-5	-3,2	-2,5
Nyderlandai	-0,2	-2	-3,1	-1,8	-0,3	0,6
Portugalija	-4,3	-2,9	-2,9	-3,2	-6	-3,9
Prancūzija	-1,5	-3,2	-4,2	-3,7	-2,9	-2,5
Slovėnija	-4,1	-2,5	-2,8	-2,3	-1,4	-1,2
Suomija	5	4,1	2,5	2,3	2,7	3,8
Vokietija	-2,8	-3,7	-4	-3,7	-3,2	-1,6
Lietuva	-2,1	-1,5	-1,3	-1,5	-0,5	-0,6

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis EUROSTAT duomenų baze.

Apibendrinant atliktą LR valdžios sektoriaus biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP, dinamiškos analizę, galima pastebėti, kad fiskalinis deficitas Lietuvoje jau kelerius metus nėra esminė makroekonominė problema, priešingai, 2002–2007 m. šis rodiklis neviršijo 1,5 proc. ribos ir tik vienintelį kartą tiriamu periodu, t. y. 2000 m., biudžeto deficitas buvo perviršinis ir sudarė 3,6 proc., palyginti su BVP. Kita vertus, Vilniaus banko analitikų nuomone (Vilniaus bankas, 2007), mūsų šalis kartais yra kritikuojama dėl viešųjų finansų politikos nelankstumo, t. y. fiskalinis deficitas per menkai reaguoja į ciklinius ekonomikos pokyčius. Remiantis ekonomikos teorija, Lietuva, pasiekusi beveik 10 proc. BVP augimo tempus, turėtų siekti ne minimalaus fiskalinio deficito, o pertekliaus. Atvirksčiai, ūkio plėtros tempams sulėtėjus, fiskalinis deficitas būtų toleruotinas ir net pageidautinas, nes leistų valstybės ir savivaldybių turimais finansiniais švertais (mokesčių, rinkliavų, viešųjų išlaidų ir investicijų reguliavimu) pagyvinti verslą.

Kaip minėta, ECB, vertindamas šalių konvergencijos tvarumą, atsižvelgia ne tik į praeities duomenis, bet ir į ateities perspektyvą, tad atitinkamai

ir šiame tyrime pritaikius antrojo laipsnio parabolės funkciją (pastaroji pasirinkta, nes kitų funkcijų tikslumas gerokai mažesnis) apskaičiuota, kad valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis, proc. 2008 m. turėtų sumažėti ir sudarytų 16 proc., o 2009 m. 14,3 proc., kai determinacijos koeficientas 0,96, o atitinkamos funkcijos tikslumas, remiantis aproksimacijos paklaida, kuri šiuo atveju sudaro 2,2 proc., labai geras.

Analogiškai prognozuotos valdžios sektoriaus biudžeto deficito ir BVP santykio, proc. tendencijos. Nustatyta, kad 2008 m. pastarasis santykis nežymiai turėtų sumažėti ir sudarytų 1,1 proc., o 2009 m. vėl padidėtų ir sudarytų 1,4 proc. Šiuo atveju determinacijos koeficientas 0,81, o funkcijos tikslumas tik patenkinamas, nes aproksimacijos paklaida 27 proc.

Siekiant patikslinti kiekybinės prognozės rezultatus remtasi Europos komisijos analitikų (Europos komisija, 2007) projekcijomis, kurios yra gana optimistiškos nes, jų nuomone, paskesniais metais LR valdžios sektoriaus skola, proc., palyginti su BVP, turėtų mažėti ir sudarytų 2008 m. – 17 proc., o 2009 m. – 16,8 proc., palyginti su BVP. Kita vertus, kaip pastebi minėtieji analitikai, reikia būti budriems biudžeto

² Apibendrinti 2001–2006 m. duomenys, nes kitų metų duomenys nėra agreguoti ir viešai neskelbiami.

deficito atžvilgiu, nes nemažą susirūpinimą kelia gyventojų senėjimo problema ir tai, be kitų veiksnių, gali neigiamai paveikti balansą. Šiuo klausimu prognozės skeptiškesnės, t. y. numatoma, kad 2008 m. biudžeto deficitas sudarys 1,7 proc., o 2009 m. – 1,5 proc., palyginti su BVP.

Vilniaus banko ekspertai (Vilniaus bankas, 2008) taip pat pastebi, kad fiskalinio deficito padidėjimas artimiausiais metais, palyginti su 2007 m., atrodo neišvengiamas, fiskalinę politiką formuoti artimiausiais metais bus nelengva dėl lėtėjančios šalies ekonominės plėtros, mažėjančių valdžios galimybių perskirstyti biudžeto išlaidas labiausiai pažeidžiamų socialinių sluoksnių naudai. Kita vertus, pasak minėtų

ekspertų (Vilniaus bankas, 2007), nors „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeriuose pateikta fiskalinio deficito prognozė – 1 proc. BVP 2008 m. ir 2009 m. – dabartinėmis sąlygomis atrodo gana optimistiška, kol kas jų nuspręsta nekeisti.

Apibendrinant Lietuvos valstybės finansinės raidos Maastrichto fiskalinių nuostatų kontekste analizę, remiantis 3 lentelės duomenimis, galima reziumuoti, kad Lietuvos konvergencija valdžios sektoriaus skolos ir biudžeto deficito, palyginti su BVP, proc. rodiklių atžvilgiu tvari (stabili) ir vidutiniškai kas metai sudarė 21 proc. (valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis) ir 1,3 proc. (valdžios sektoriaus biudžeto deficito ir BVP santykis), t. y. neviršijo atitinkamų 60 proc. ir 3 proc. referencinių reikšmių.

3 lentelė

Lietuvos valstybės finansinį stabilumą atskleidžiančių konvergencijos kriterijų vykdymo palyginimas su EVS šalių vidutiniu metiniu lygiu³

RODIKLIAI		2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.
Valdžios sektoriaus skola, palyginti su BVP, procentais	Lietuvos	22,9	22,2	21,2	19,4	18,7	18,2
	EVS šalių vidutinis metinis lygis	61,2	59,8	60,6	60,8	60,7	57,6
Valdžios sektoriaus deficitas, palyginti su BVP, procentais	Lietuvos	2,1	1,5	1,3	1,5	0,5	0,6
	EVS šalių vidutinis metinis lygis	1,2	1,8	2,8	2,2	1,9	0,7

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorių, remiantis EUROSTAT duomenų baze.

EVS šalių vidutinis metinis lygis tuo pačiu periodu, remiantis valdžios sektoriaus skolos, palyginti su BVP, proc. rodikliu, buvo be kelių proc. punktų ties kritine 60 proc. riba, o kai kuriais metais ją nežymiai viršijo. Kita vertus, EVS šalių vidutinis metinis biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP, rodiklis nesiekė 3 proc. kontrolinės ribos.

Fiskalinių konvergencijos kriterijų tarpusavio ryšys ir sąveika su kitais makroekonomiais rodikliais. N. Mačiulis (2005), analizuodamas sudėtingą konvergencijos procesą, siekiant narystės Ekonominėje ir valiutinėje sąjungoje, pastebi kad „vienalaikiškas visų Maastrichto konvergencijos kriterijų tenkinimas, dėl jų tarpusavio nesuderinamumo, yra sunkiai įgyvendinamas“. Šiame straipsnyje minėto autoriaus tezė kontrahuotai pagrįsta praktiškai valdžios sektoriaus skolos ir biudžeto deficito kontekste. Tačiau prieš tai svarbu prisiminti keletą makroekonomikos teorijos peripetijų: (1) valstybės skolos ir biudžeto deficito rodiklius sieja priklausomybė (atlikta regresinė analizė patvirtino, kad tarp valdžios sektoriaus skolos ir biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP, yra stiprus tiesioginis ryšys, nes koreliacijos koef. 0,81, o valdžios sektoriaus skolos santykio su BVP, proc. kitimą galima paaiškinti biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP, kitimu 65 proc., t. y. determinacijos koef. 0,65; gauta regresijos lygtis:

$y = 1,5872x + 18,425$, kuria remiantis, nustatyta, jei biudžeto deficito santykis su BVP, proc. padidėja 1 proc. punktu, tai valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP, proc. padidėja 1,59 proc. punkto.). Didėjant skolai, didėja skolos aptarnavimo išlaidos, tarp kurių pagrindinę dalį sudaro palūkanų mokėjimai, o tai savaime didina biudžeto išlaidas ir, jei nesikeičia biudžeto pajamų lygis, deficitą. Kita vertus, valstybė, norėdama sumažinti didėjančią deficitą, be abejo, didina skolą; (2) M. Frydmano pasekėjų nuomone, valstybei skolinantis sumažinamas rinkoje esančių laisvų pinigų skaičius, reikalingas privačiam verslui, ir didinamos paskolų palūkanos, taip mažinant investicijas; (3) kita vertus, biudžeto deficitą galima dengti vykdančiomis pinigų emisija, tačiau tokiu atveju susiduriama su infliacijos tikimybe šalyje. Kaip matyti, pakanka teorinių argumentų, rodančių, kad vienalaikiškas kriterijų tenkinimas išties kartais komplikuoatas. Be abejo, neretai teorija prieštarauja praktikai, tačiau šiuo atveju taip nėra.

Lyginant visateisių EVS šalių atitinkamus makroekonominius rodiklius pradžioje gali pasirodyti, kad tezė nelogiška, nes, pavyzdžiui, Liuksemburge ir Estijoje ne tik kad labai mažas valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP, proc., bet atitinkamai labai mažas biudžeto deficito santykis su BVP, proc. (arba net biudžeto pertekliaus), tad pastarieji kriterijai atrodo lengvai suderinami. Kita vertus, jei bus lyginamos

³ Apibendrinti 2001–2006 m. duomenys, nes kitų metų duomenys nėra agreguoti ir viešai neskelbiami.

suderinto vartotojų kainų indekso (SVKI) reikšmės, aišku, kad minėtos šalys neįstengia sumažinti infliacijos, t. y. šio rodiklio atžvilgiu netenkinamas konvergencijos tvarumas. Šalyse, kur labai maža infliacija, remiantis SVKI (pavyzdžiui, Austrijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje), pastebima, kad didelis valdžios sektoriaus skolos ir / ar biudžeto deficito santykis su BVP, proc. Kita vertus, svarbu pastebėti, kad ir šiuo atveju taip pat egzistuoja išimčių, pavyzdžiui, Suomijoje, kur skolos ir BVP santykis nemažas, tačiau įsitinkantis į ribas, be kita ko, kiti du kriterijai (SVKI ir biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP) taip pat tenkinami.

Kaip minėta, Lietuvoje tiek skolos, tiek biudžeto deficito atžvilgiu konvergencijos tvarumas geras (be abejo, infliacija nepažabota), tačiau daug metų neįstengiama pasiekti subalansuoto arba perteklinio biudžeto ir to priežastys, kaip nurodoma LLRI studijoje (Lietuvos laisvos rinkos institutas, 2007), kur nagrinėjama, kodėl LR biudžetas turėtų būti subalansuotas, vis nemažinamos išlaidos, neatrasti, tiksliau, neieškoma taupymo būdų, netinkamai planuojamas biudžetas, t. y. nesilaikoma logikos, kad išlaidos neviršytų pajamų. Jei visa tai būtų įgyvendinta, tai perteklines lėšas būtų galima nukreipti biudžeto deficito mažinimui ir tuo pačiu nebedidėtų skola.

Išvados

1. Atlikus Lietuvos valstybės finansinės padėties tvarumo analizę, nustatyta, kad valdžios sektoriaus skolos ir biudžeto deficito, palyginti su BVP, proc. konvergencijos rodiklius Lietuva 1999–2007 m. vykdė be problemų – neviršijo 60 proc. ir 3 proc. atitinkamo Maastrichto kriterijaus lygio (išskyrus 2000 m., kada biudžeto deficitas dėl Rusijos ekonominės krizės buvo perviršinis ir sudarė 3,6 proc.).
2. Kita vertus, nors pastarųjų rodiklių aspektu konvergencija tenkinama Maastrichto sutarties atžvilgiu, tačiau daug metų neįstengiama pasiekti subalansuoto arba perteklinio biudžeto, nes vis nemažinamos valdžios išlaidos, neatrasti, tiksliau, neieškoma taupymo būdų, netinkamai planuojamas biudžetas, t. y. nesilaikoma logikos, kad išlaidos neviršytų pajamų. Jei visa tai būtų įgyvendinta, tai perteklines lėšas būtų galima nukreipti biudžeto deficitui mažinti, nebedidėtų skola.
3. Nagrinėjant valstybės fiskalinę raidą, taip pat remiantis kainų raidos analize (apibendrinta ankstesniuose autorių tyrimuose), atitinkamus Lietuvos rodiklius lyginant su visateisių EVS šalių narių parametrais, nustatyta, kad labai sunku sureguliuoti ekonomiką taip, kad būtų tenkinami visi kriterijai, nes, kaip rodo EVS pilnateisių šalių narių praktika, šalys, turinčios

santykinai mažą infliaciją, remiantis SVKI, turi santykinai didelį valdžios sektoriaus skolos ir biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP, rodiklį, ir priešingai. Pastebėta tendencija leidžia patvirtinti N. Mačiulio (2005) tezę, kad „vienalaikiškas visų konvergencijos kriterijų tenkinimas, dėl kai kurių iš jų tarpusavio nesuderinamumo, yra sunkiai įgyvendinamas“. Ši tezė atitinkamai patvirtinta remiantis teoriniais argumentais.

4. Apskaičiavus Lietuvos valstybės finansinės padėties tvarumą atskleidžiančių rodiklių projekcijas, taikant antrojo laipsnio parabolės funkciją bei remiantis kitų ekspertų nuomone, nustatyta, kad valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis, proc. 2008–2009 m. turėtų sumažėti, o biudžeto deficito, proc., palyginti su BVP, perspektyvos nedžiugina, nes fiskalinio deficito padidėjimas artimiausiais metais atrodo neišvengiamas. Fiskalinę politiką formuoti artimiausiais metais bus nelengva dėl lėtėjančios šalies ekonominės plėtros, mažėjančių valdžios galimybių perskirstyti biudžeto išlaidas labiau- siai pažeidžiamų socialinių sluoksnių naudai.

Literatūra

1. Abramovitz, M., David, P. A. (1996). Convergence and Deferred Catch-up: productivity leadership and the waning of American exceptionalism. *Mosaic of Economic Growth*, Stanford University Press, Stanford (CA).
2. Afentiu, Panos, C. (2000). Convergence, the Maastricht Criteria, and Their Benefits. *The Brown Journal of World Affairs. Winter/Spring 2000. Volume VII, Issue 1*. p. 245–254.
3. Barro, R. J., Sala-i-Martin, X. (1992). Convergence. *Journal of Political Economy* (November). p. 223–251.
4. Bendorienė, A. (2005). *Tarptautinis žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera.
5. Capolupo, R. (1998). Convergence in recent growth theories: a survey. *Journal of Economic Studies, Vol. 25. No. 6*. p. 496–537.
6. Cass, D. (1965). Optimum Growth in an Aggregate Model of Capital Accumulation. *Review of Economics and Statistics* (March). p. 233–240.
7. Ekonominės analizės departamentas. *Lietuvos, Latvijos, Estijos pagrindinių makroekonominių rodiklių analizė*. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/ekonom_analiz/Apzvalgos/Baltijosproc.20saliuproc.20rodikliuproc.20apzvalga_2005proc.20m.pdf>. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 20 d.].
8. *Europos bendrijos steigimo sutartis*. Prieiga per internetą: <http://www.univie.ac.at/RI/home/eur/20041101/LT_EC_Treaty20041101.pdf>. [Žiūrėta 2008 m. birželio 20 d.].

9. Europos centrinis bankas. *ECB ekspertų makroekonominės prognozės euro zonai*. Prieiga per internetą: <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/eurosystem_staff_projections_200612_lt.pdf>. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 20 d.].
10. Europos centrinis bankas. *Pranešimas apie konvergenciją (2007)*. Prieiga per internetą: <<http://www.ecb.int/pub/pdf/conrep/cr2007lt.pdf>>. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 20 d.].
11. Europos centrinis bankas. *Pranešimas apie konvergenciją. (2006)*. Prieiga per internetą: <<http://www.ecb.int/pub/pdf/conrep/cr2006lt.pdf>>. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 20 d.].
12. Europos Komisija. *Economy, finance and tax*. Prieiga per internetą: <<http://www.ec.europa.eu>>. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 20 d.].
13. Geroski, P., Gugler, K. (2004). Corporate growth convergence in Europe. *Oxford Economic Papers* 56. p. 597–620.
14. Hall, B. J., Ludwig, U. (2006). Economic convergence across German regions in light of empirical findings. *Cambridge Journal of Economics* 30. p. 941–953.
15. Lietuvos bankas. *Lietuvos kelias euro link: Lietuvos banko požiūris..* Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/leidiniai/pinigu_studijos2004_4/sarkinas.pdf>. [Žiūrėta 2008 m. birželio 30 d.].
16. Lietuvos bankas. *Metų ataskaitos*. Prieiga per internetą: <<http://www.lb.lt/leidiniai/index.htm>>. [Žiūrėta 2007 m. lapkričio 20 d.].
17. Lietuvos laisvos rinkos institutas. *Kodėl 2007 m. valstybės biudžetas turėtų būti subalansuotas?* Prieiga per internetą: <<http://www.lrinka.lt/Tyrimai/index.phtml>>. [Žiūrėta 2007 m. kovo 20 d.].
18. Lietuvos laisvos rinkos institutas. *Lietuvos ekonomikos tyrimas*. Prieiga per internetą: <<http://www.lrinka.lt/Tyrimai/index.phtml>>. [Žiūrėta 2007 m. lapkričio 20 d.].
19. LR Finansų ministerija. *Lietuvos ekonominių rodiklių projekcijos*. Prieiga per internetą: <http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?Doclocator=proc.2Fwebproc.2Fstotis_inf.nsfproc.F0proc.2F39A4825BC9EABFD7C2257230004490BDproc.3FOpenDocument>. [Žiūrėta 2007 m. spalio 20 d.].
20. LR Finansų ministerija. *LR valstybės skola*. Prieiga per internetą: <http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=webproc.2Fstotis_inf.nsfproc.2F0proc.2F65F6B029D09587DBC1256D12005A6B37>. [Žiūrėta 2008 m. kovo 20 d.].
21. LR Vyriausybė. *Nutarimas dėl konvergencijos 2006 m. programos*. Prieiga per internetą: <[http://www.finmin.lt/notes_images/web/stotis_inf.nsf/0/8F0B894D326C474CC225723B002E6A5D/\\$File/2006proc.20m.proc.20Konvergencijosproc.20programosproc.20projektas.pdf?OpenElement](http://www.finmin.lt/notes_images/web/stotis_inf.nsf/0/8F0B894D326C474CC225723B002E6A5D/$File/2006proc.20m.proc.20Konvergencijosproc.20programosproc.20projektas.pdf?OpenElement)>. [Žiūrėta 2008 m. kovo 20 d.].
22. Mačiulis, N. (2005). Bumpy Road towards Economic Monetary Unijon. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*: 2005. 34, p. 63–75.
23. Maniokas, K. (2003). *Europos Sąjungos plėtra ir Europizacija*. Vilnius: Eugrimas.
24. Mankiw, N. G., Romer, D. Weil, N. D. (1992). A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics (May)*. p. 407–438.
25. Martin, R. (2001). EMU versus the regions? Regional convergence and divergence in Euroland. *Journal of Economic Geography* 1. p. 51–80.
26. O' Leary, E. (1997). The convergence performance of Ireland among EU countries: 1960 to 1990. *Journal of Economic Studies, Vol. 24 Nos. 1/2*. p. 43–58.
27. Pitelis, C. N. (1998). Productivity, competitiveness and convergence in the European economy: supply-side considerations. *Contributions to Political Economy* 17. p. 1–20.
28. Rakauskienė, O. G. (2006). *Valstybės ekonominė politika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
29. Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. (1989). *Economics*. New York: McGraw - Hill Book.
30. Schiller, B. R. (2006). *The macro economy today*. Boston: McGraw-Hill.
31. Slavin, Stephen, L. (2007). *Economics*. Boston: McGraw-Hill.
32. Solow, R. M. A (1956). Contribution to the Theory of Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics (March)*. p. 65–94.
33. *Treaty on European Union..* Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html#0068000003>>. [Žiūrėta 2007 m. rugsėjo 10 d.].
34. Tsionas, E. G. (2000). Productivity convergence in Europe. *Eastern Economic Journal* 7/1. p. 1475–1482.
35. Vilniaus bankas. *Rytinės naujienos..* Prieiga per internetą: <<http://www.seb.lt/lt/wcp/>>. [Žiūrėta 2007 m. kovo 29 d.].
36. Vilniaus bankas. *Lietuvos makroekonomikos apžvalga*. Prieiga per internetą: <<http://www.seb.lt/lt/wcp/>>. [Žiūrėta 2007 m. rugsėjo 20 d.].
37. Živko, T. (2006). The economic-cultural context the EU economies. *Kybernetes. Vol. 35 No. 7 / 8*. p. 1024–1036.

Stability of Lithuanian Economic Convergence in the Context of the State Financial Situation

Summary

In recent years, Lithuania has been perfectly satisfying the convergence criteria for the national debt and the budget deficit, i.e. has not exceeded the settled 60 percent and 3 percent respectively of the reference values of the Maastricht Agreement. On the other hand, recently it has been more and more frequently noticed in the economist forums that the aspects of the country's borrowing are sufficiently problematic and an increase in the fiscal deficit seems inevitable at an early date, thus actually it will not be easy to shape fiscal policy.

Taking into consideration the defined problematic arguments in terms of the state financial stability, it is relevant to analyse the tendencies of meeting the above mentioned criteria and the essential factors influencing them, to evaluate involvement with other macroeconomical indices which would help to disclose problematic aspects, possible ways of problem solution and to avoid the risk of not repeatedly becoming a full member of EVS in future.

In order to investigate stability of Lithuanian economic convergence in the context of the fiscal provisions of the Maastricht Agreement, the article presents a conception

of convergence and outlines possible ways of its cognizance and evaluation in terms of macroeconomical theory and the Maastricht Agreement. The analysis of the debt of the government sector and the budget deficit as well as of the tendencies of variation in percent indices compared to the GDP revealed the characteristics of the situation and the spread of the latter, cohesion was evaluated by applying regression analysis. After N. Mačiulis' (2005) thesis that "simultaneous satisfaction of overall criteria of the Maastricht Agreement is hardly practicable due to their reciprocal incompatibility" has been contractually substantiated in the course of the research, it was revealed that Lithuania is incapable of striking a balance in the budget because expenditures are constantly not being cut down, the ways of saving have not been discovered or, specifically, are not being pursued, the budget is inappropriately planned, i.e. the logic that expenses shall not exceed income is neglected. If everything aforesaid was implemented, surplus funds could be directed towards reduction of the budget deficit and, at the same time, prevention of the debt increase.